

2 VÝROBNÍ ZAMĚŘENÍ ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKŮ V ROZLIŠENÍ PODLE OBEČNÝCH TYPŮ A JEDNOTLIVÝCH KRAJŮ

Nově definovaná typologie k vyjádření výrobního zaměření a ekonomické velikosti zemědělských podniků přináší z hlediska vypovídacích možností upřesňující pohled do zemědělských struktur. S využitím daného systému a se vznikem homogennějších skupin podniků stejného výrobního zaměření, resp. ekonomické velikosti je k dispozici užitečný nástroj k analýzám dopadů různých typů podnikové specializace, resp. velikosti na výsledky hospodaření. Přes nutná zjednodušení v základních definičních vymezeních je možno daným nástrojem lépe porovnávat ekonomické výsledky zhruba stejných typů podniků navzájem, a to jak na národní, tak i mezinárodní úrovni.

První základní orientace ke struktuře výrobního zaměření poskytuje celorepublikové údaje k českému zemědělství celkem a jednotlivým krajům. Příloha B1 zachycuje počty podniků členěné podle výrobního zaměření v jednotlivých krajích, příloha B2 uvádí podíly podniků různého výrobního zaměření v procentech na celkovém počtu podniků v jednotlivých krajích.

S několika výjimkami obecně platí, že základní výrobní zaměření českého zemědělství v rámci osmi¹ exaktně definovaných směrů produkce je rozhodující měrou tvořeno skupinou 1. „Polní výroba“, skupinou 4. „Chov zvířat zkrmujiící objemnou píci“ a skupinou 8. „Smíšená rostlinná a živočišná výroba“. Jejich zastoupení na celkovém počtu podniků se v členění do osmi skupin se sice zřetelně mění v závislosti na půdně klimatických a ekonomických podmínkách výroby v tom kterém kraji, ale obvykle výše uvedené skupiny rozhodujícím způsobem utvářejí produkční zázemí jednotlivých regionů. I bez rozlišení daných typů výrobního zaměření do skupiny malých, středních a velkých podniků, je z dat ze strukturálního šetření ČSÚ zřejmé, jak existující přírodně-ekonomické podmínky českého zemědělství v rámci metodicky ujasněné typologie formují podnikovou strukturu.

Nejvíce zastoupené výrobní zaměření z hlediska počtu podniků představuje **chov zvířat zkrmujiících zelená objemová krmiva**, který se zejména od vstupu ČR do EU dostal do popředí zájmu při rozhodující úloze chovu KBTPM bohatě podporovaného ze zdrojů SZP. Převážně pastevní technologie chovu zřetelně vymezuje oblasti hospodařící v méně příznivých oblastech (LFA), jmenovitě v ostatních a horských oblastech LFA.

Podniky této vyhraněné specializace s obvykle nejvyššími podporami na hektar zemědělské půdy jsou na celkovém počtu zemědělských podniků ČR zastoupeny cca 35 %. Je však třeba uvést, že přibližně 70 % těchto subjektů představují malá hospodářství. V rámci jednotlivých krajů je chov skotu nejvíce zastoupen v Karlovarském a Libereckém kraji (cca 70 %, resp. 64 %), dále pak ve Zlínském kraji (cca 58 %), Plzeňském a Jihočeském kraji (po 47 %).

Daná dominance chovu zvířat zkrmujiících objemnou píci neplatí pro kraj Vysočina, kde tato specializace zaujímá cca čtvrtinový podíl na celkovém počtu podniků a pro Středočeský kraj se zhruba pětinným zastoupením, kde rozhodující úlohu sehrává polní výroba. Je zřejmé, že tento převážně zemědělský kraj se opírá především o tradiční polní výrobu a smíšené podniky rostlinné a živočišné výroby. Pro zemědělské podniky v kraji Vysočina v rámci různých právních forem platí, že se dokázaly adaptovat na předchozí univerzální formy hospodaření.

Významnou pozici si udržela specializace podniků směrem k **polní výrobě**, kde vstup do EU zásadním způsobem otevřel odbytové trhy pro české obiloviny. V republikovém průměru se na polní výrobu specializuje cca 30 % všech podniků. Z regionálního hlediska existuje největší zastoupení podniků polní výroby ve Středočeském kraji (cca 50% podíl), následují kraje Ústecký, Olomoucký a kraj Vysočina.

Obecně platí, že dané půdně klimatické podmínky vymezené nadmořskou výškou, kvalitativními charakteristikami, erozním ohrožením, konfigurací terénu a řadou dalších faktorů vcelku přirozeným způsobem vymezují regiony vhodné pro pěstování polních plodin.

Třetí nejpočetnější skupinou jsou podniky **smíšené výroby**, kde si jejich rozhodující zastoupení drží kraj Vysočina s více než třetinovým zastoupením na celkovém počtu podniků. Zemědělské podniky v tomto kraji si do značné míry udržely strukturu univerzálního výrobce s rozvinutou živočišnou produkcí. S výjimkou Karlovarského a Ústeckého kraje se ve většině ostatních krajů daný typ výrobního zaměření zachoval na úrovni jedné pětiny až jedné čtvrtiny. Specifická situace platí pro Jihomoravský a zčásti Zlínský kraj s významným zastoupením producentů specializovaných na produkci vína a jiných trvalých kultur.

¹ V následující publikaci vzhledem k velmi nevyváženému zastoupení jednotlivých typů výrobního zaměření na celkovém počtu podniků nejsou komentovány skupiny „Zahradnictví“ a „Trvalé kultury“. Skupina „Smíšená rostlinná výroba“ a „Smíšená živočišná výroba“ byla započtena do skupiny „Smíšená rostlinná a živočišná výroba“. Případné výjimky z tohoto pravidla budou v konkrétních případech doplňkově komentovány.

Přes zřejmou nesouměřitelnost počtu subjektů právnických osob (SPO) ve srovnání se subjekty fyzických osob (SFO) lze z disponibilních dat odvodit odlišnou strukturu výroby porovnávaných podnikatelských forem. V obou případech si svoji rozhodující váhu zachovávají výše uvedené tři typy výrobního zaměření, ale odlišným podílem na celkovém počtu podniků.

U obou právnických forem zůstává důležitým odvětvím výroby chov zvířat zkrmuječích objemná krmiva s konstatováním, že se v řadě krajů u SFO dostává daná specializace až do extrémní polohy. Na celkovém počtu SFO zaujímá chov zvířat zkrmuječích objemnou píci v Karlovarském kraji zhruba tříčtvrtinové zastoupení, v Libereckém a Zlínském kraji je zastoupen zhruba po 60 % (viz příloha B2).

Prakticky ať již SPO nebo SFO se spoléhají na polní výrobu a při jistém zjednodušení u obou podnikatelských skupin obdobnou měrou s vědomím, že u SFO platí větší rozpětí procentického zastoupení na celkovém počtu zemědělských podniků.

Na příkladě podniků smíšené rostlinné a živočišné výroby lze vyslovit závěr, že SFO pokročily v procesu zjednodušování komoditní skladby, což konkrétně vedlo k poklesu zájmu o tradiční způsoby chovu zvířat na rozdíl od SPO, kde zůstává smíšená výroba ve většině krajů rozhodujícím zaměřením. Zhruba poloviční zastoupení smíšené výroby na celkovém počtu SPO charakterizuje Vysočinu a více než 30% zastoupení na celkovém počtu podniků si udržuje většina produkčních krajů ČR, jmenovitě kraj Pardubický, Olomoucký, Jihočeský a Královéhradecký.

U obou podnikatelských forem se v Jihomoravském kraji potvrzuje specializace na trvalé kultury s patrným dopadem na celkovou podnikovou strukturu (viz příloha C12). Jedná se zejména o specializaci na produkci vína, kdy SFO dané specializace zaujímají takřka třípětinové zastoupení na celkovém počtu podniků Jihomoravského kraje, zatímco u SPO se dané specializaci věnuje necelá jedna třetina dané právní formy. Specializace na „Zahradnictví a trvalé kultury“ se menší měrou dále dotýká obou podnikatelských forem ve Zlínském, Ústeckém a Středočeském kraji (viz obr. 5 v příloze).

V rámci Strukturálního šetření v zemědělství 2010 se vyskytuje malá skupina zpravodajských jednotek, u kterých nebylo možné určit typ výrobního zaměření a třídu ekonomické velikosti. Jedná se o 125 **neklasifikovaných** subjektů vykazujících půdu ležící ladem, či trvalé travní porosty bez hospodářského využití, na které se vztahují subvence. Dle metodických pokynů EU je pro takovéto formy hospodaření stanovena nulová hodnota standardní produkce, a tudíž není možné jejich zařazení do jednotlivých kategorií typologie.